

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/173257>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-05 and may be subject to change.

NIJMEGEN
SOCIOLOGY OF LAW
WORKING PAPERS SERIES

2017/03

Buford Pusser en de
sociale constructie
van de politieheld

Jan Terpstra

The Institute for Sociology of Law is part of the Law Faculty of the Radboud University Nijmegen. It has a long tradition of empirical research in the area of law and society. Special focuses are the legal professions, food safety regulation, migration law and anti-discrimination law. The researchers at the Institute have different disciplinary backgrounds (including law, sociology, anthropology, development studies, Middle Eastern studies) and much of their research is interdisciplinary.

The Nijmegen Sociology of Law Working Paper Series provides a vehicle for staff members, PhD students and fellows to rapidly disseminate their research results.

ISSN 2212-7844

Nijmegen Sociology of Law Working Papers Series 2017/03

Faculty of Law
Radboud University Nijmegen
P.O. Box 9049
6500 KK Nijmegen
The Netherlands

Editors   Tetty Havinga, t.havinga@jur.ru.nl
                      Jos Hoevenaars
                      Anita Böcker

Lay-out   Hannie van de Put

Cover photo   Erik van 't Hullenaar

©   2017, J. Terpstra

url   <http://repository.ubn.ru.nl/>

BUFORD PUSSEER EN DE SOCIALE CONSTRUCTIE VAN DE POLITIEHELD

– ENKELE VOORLOPIGE AANTEKENINGEN ROND EEN VERGETEN ONDERZOEKSTHEMA

Jan Terpstra*

Abstract

Police heroes are an important, but often rather neglected issue in the research of the police and the police culture. This paper deals with two questions: how do police heroes come into being, and how do they fall into disgrace? Both questions are answered by using the dramaturgical approach of Goffman. Some of the elements of these processes of social construction of the police hero are illustrated by referring to the case of the American police hero of Buford Pusser. The paper finally deals with a comparison of the importance and meaning of the concept of the police hero in two different jurisdictions and cultures, the United States and the Netherlands. In the latter country, the ceremonies used to remember police officers killed while in the line of duty, rarely refer to the notion of the police hero.

Key words

Heroes, police, social constructivism, police culture

1. Inleiding

Vermoedelijk zijn er niet veel politiemensen die zozeer publieke held zijn geworden als Buford Pusser (1937-1974). Van 1964 tot 1970 was hij sheriff van McNair County, in Zuid Tennessee (en enkele jaren daarvoor *constable* in hetzelfde gebied). Minstens vier speelfilms, een tv-serie, een tv-film, drie boeken, enige tientallen (vooral country & western) liedjes, een jaarlijks festival en vele documentaires¹ zijn aan hem besteed. In het museum dat aan Pusser is gewijd (gevestigd in zijn voormalige woning in het plaatsje Adamsville) zijn allerlei snuisterijen te koop die de herinnering aan zijn leven en werk moeten laten voortbestaan, zoals koffiemokken, sleutelhangers, t-shirts, petjes en honkbalknuppels. Pusser heeft zijn faam in eerste instantie te danken aan zijn strijd tegen onder meer illegale whiskystokerijen, duistere goktenten, louche motels, prostitutie, afpersing, overvallen en andere vormen van criminaliteit, verschijnselen die in de jaren vijftig en zestig op grote schaal voorkwamen

---

* Jan Terpstra is hoogleraar criminologie aan de Radboud Universiteit te Nijmegen. Dit stuk is eerder verschenen in: C. Bijleveld & P. van der Laan (red.) (2017) *Liber Amicorum Gerben Bruinsma*, Amsterdam/Den Haag: NSCR/Boom Criminologie, pp. 291-300.

1 YouTube vormt een rijke bron voor deze documentaires.

in de arme streken in het grensgebied tussen Tennessee en Mississippi en de uitlopers van de Appalachian Mountains. Volgens de overlevering had hij daarbij te maken met criminele bendes met illustere namen als Dixie Mafia en State Line Mob. Volgens de website van het Pusser Museum zou sheriff Pusser ervoor hebben gezorgd dat 7500 criminelen in de gevangenis belandden en dat alleen al in 1965 185 illegale stoke-rijen werden ontmanteld.²

Zijn reputatie had Pusser daarnaast te danken aan zijn onorthodoxe methoden, die niet altijd in lijn waren met wet- en regelgeving. Daar aan dankte hij zijn bijnaam *Buford the Bull*. Met zijn bijna twee meter lengte en gewapend met een honkbalknuppel waarmee hij boeven te lijf zou zijn gegaan en clandestiene tenten zou hebben schoongeveegd, verwierf hij zijn faam als *crime fighter*. Nog steeds is dat te herkennen in het icoon dat museum en lokale toeristenindustrie voor hem gebruiken: het silhouet van een reus met een knuppel.

Zijn heldenstatus werd versterkt doordat zijn leven en aanpak van de criminaliteit met veel strijd en tegenslag gepaard gingen, ook persoonlijk. Opnieuw volgens de informatie van het Pusser Museum zou hij in de zes jaar dat hij sheriff was maar liefst zeven keer zijn verwond door een mes en acht keer zijn neergeschoten. Meerdere keren vonden er (pogingen tot) aanslagen op hem plaats. Bij één daarvan (in 1966) komt zijn vrouw in een hinderlaag om het leven en raakt hij zelf zwaar gewond. Niet lang daarna hervat hij zijn werk en de strijd tegen de criminaliteit. In 1974 komt hij zelf om bij een auto-ongeluk. Hoewel er geruchten gaan dat er met zijn auto zou zijn geknoeid, is altijd onduidelijk gebleven hoe zijn auto van de weg af raakte en hij verongelukte.

Al tijdens zijn leven werd Buford Pusser een legende en beschouwd als *American Hero*. De aanslag op zijn vrouw gaf hem landelijke bekendheid. Zo bracht in 1970 de toen bekende rockabillyzanger Eddie Bond een LP uit ('*Eddy Bond sings the Legend of Buford Pusser*') met liedjes waarin de grootheid van de sheriff werd bezongen. Nog tijdens zijn leven verscheen (in 1973) de eerste (deels geromantiseerde) speelfilm gebaseerd op zijn leven, *Walking Tall*. In 1974 maakte Pusser op een persconferentie bekend dat hij in de tweede Hollywoodfilm over zijn leven zelf de hoofdrol zou gaan spelen. De dag daarop komt hij echter om het leven. De hoofdrol in de tweede film (uit 1975) wordt daarom door een ander gespeeld. Beide films hebben de status van cultfilm. Hoe bekend Pusser was in de Verenigde Staten (ook buiten zijn eigen staat) en hoe groot zijn heldenstatus, blijkt ook uit het feit dat de grootste Amerikaanse krant van die tijd, de *New York Times*, de dag na zijn overlijden een *In Memoriam* publiceert. Dit stuk bevat overigens een weliswaar voorzichtige, maar op dat moment toch vrij unieke, kritische

---

2 Zie: <http://www.bufordpussermuseum.com>, geraadpleegd 3 december 2016.

constatering, namelijk dat er hier en daar toch wel vragen waren of de sheriff niet te hard optrad en of in zijn aanpak geen sprake was van *'overkill in the pursuit of justice'*.³

Dit doet echter geen afbreuk aan zijn heldenverering. Deze bestaat in (vooral het zuiden van) de V.S. tot op de dag van vandaag. Sinds zijn overlijden zijn weer nieuwe boeken, een tv-film (getiteld *A Real American Hero*), tv-series (in 1981) en nieuwe films verschenen (de meest recente in 2004). Ook is Pusser nog steeds onderwerp van nieuwe liedjes.

2. Politiehelden als onderzoeksthema

Buford Pusser als politieheld staat niet op zich. Wie op Google de woorden *'police heroes'* intypt, krijgt miljoenen hits. Vele steden in de V.S., groot en klein, kennen een monument voor in diensttijd omgekomen politiemensen, als onderdeel van een veel bredere verering van politiehelden. Veel politiekorpsen kennen een (vaak jaarlijkse) *police hero award*. Ook zijn er tal van websites aan dit onderwerp gewijd.⁴

Deels sluit dit aan bij de wijze waarop massamedia, zoals tv-series en films, aandacht besteden aan politiemensen als helden in hun strijd tegen het kwaad of als beschermers van zwakke medeburgers. Dit komt ook terug in populaire boeken over politiehelden. Een voorbeeld daarvan is de verzameling portretten van enige tientallen Amerikaanse politiemensen die tijdens de uitvoering van hun werk het leven hebben gelaten van de hand van de journalist Chuck Whitlock. In zijn bewoordingen gaat het hier om het *'true heroism by the police': 'acts of heroism (-) by individual officers are so frequent and widespread (-) that they almost have become routine'*. Deze politiehelden toonden volgens Whitlock (2004: XV en XX) de bereidheid hun leven te geven voor een *'unselfish, noble purpose'*.

Opvallend genoeg komt de politieheld (voor zover mij bekend) in onderzoek naar politie en politiecultuur helemaal niet aan bod. De enige studie die aan het thema raakt, is het klassieke *Police Work* van Peter Manning (1977). Dit boek opent met de beschrijving van een begrafenis in Washington D.C. van een jonge politieman die tijdens zijn werk is omgekomen. Onder aanwezigheid van honderden geüniformeerde politiemensen en met daarbij passende politieceremonie wordt de jonge man begraven. Manning is in deze studie echter niet zozeer geïnteresseerd in de vraag hoe en waarom een politieman de status krijgt van held, maar in de vraag wat de bij de begrafenis gehanteerde ceremonie en symboliek zeggen over de wijze waarop de politie zich naar buiten toe tracht te presenteren.

---

3 www.nytimes.com/1974/08/22/archives/buford-pusser-sheriff-depcted-in-wal-king-tall, geraadpleegd op 12 december 2016.

4 Zie bijvoorbeeld <http://www.policeone.com/police-heroes>.

Al ontbreken studies naar dit thema, toch kan verondersteld worden dat de betekenis en symboliek van politiehelden in het verlengde liggen van in onderzoek vaak beschreven kernelementen van de politiecultuur, zoals de door veel politiemensen ervaren missie om het kwaad te bestrijden, de behoefte om dat te doen door direct praktisch optreden met veel nadruk op actie en spanning, in combinatie met het besef dat de buitenwereld vol dreiging en gevaar is (Reiner, 2010; Terpstra & Schaap, 2013). Verondersteld mag worden dat de eer naar de politieheld uitgaat omdat deze erin slaagde deze elementen uit de politiecultuur met zijn optreden te combineren en met gevaar voor zichzelf de missie van de politie verwerkelijkt.

In deze bijdrage staan twee vragen centraal: hoe ontstaat een politieheld en hoe kan een politieheld 'vallen'. Het gaat hier om een eerste verkenning van een tot nu toe onontgonnen thema. Nader onderzoek zal moeten leren in hoeverre de hier ontwikkelde noties bijdragen aan een beter begrip van politiecultuur. Hier wordt vooral gesteund op de dramaturgische benadering van Goffman (1959).

In het volgende wordt eerst kort ingegaan op het begrip held. Vervolgens komt de vraag aan bod hoe een held wordt gecreëerd. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van de wijze waarop Pusser in films en tv-serie is gepresenteerd. Daarna wordt nagegaan hoe helden kunnen vallen: de 'held' als wankеле constructie. Tot slot wordt het verschil behandeld in de wijze waarop in de Nederlandse politie wordt omgegaan met tijdens diensttijd omgekomen collega's en de wijze waarop dat gebeurt bij de politie in de V.S.

3. Helden: risico's nemen voor een ander

Niet alleen over politiehelden, maar ook over helden en heldendom in het algemeen is weinig sociaalwetenschappelijke literatuur beschikbaar. Dat is opvallend gelet op de '*hunger for heroes*' die door sommigen als typerend wordt beschouwd voor onze samenleving (Allison, Goethals & Kramer, 2016a). De beperkte hoeveelheid literatuur bevat bovendien weinig houvast voor het begrijpen van het verschijnsel politiehelden. Dat hangt deels samen met de neiging het begrip held zeer breed op te vatten, zodat daar bijvoorbeeld ook sporthelden, filmsterren, stripfiguren en popmuzikanten onder vallen (zie Klapp, 1948; Goode, 1978; Sparks, 1996; Allison, Goethals & Kramer, 2016a). Hoe populair deze figuren ook zijn en hoeveel aandacht zij ook trekken, toch valt op deze wijze de normatieve en symbolische kern van dit begrip weg. Daarnaast wordt het kenmerkende van helden vaak gezocht in bepaalde persoonskenmerken. In 1948 constateerde Klapp echter al dat op deze wijze de symboliek van de held en van de toepassing van dit begrip, over het hoofd wordt gezien: '*The hero in social life is thus essentially more than a person: he (sic!) is an ideal image, a legend, a*

symbol.' Volgens Klapp is de held een 'collectief product' van populaire interpretaties. De faam van de held en de legendevorming daaromheen zijn niet te reduceren tot persoonskenmerken, maar gaan, als ze eenmaal ontstaan zijn, een eigen leven leiden, aldus Klapp (1948: 135).

De afgelopen tien jaar heeft het onderzoek naar helden verschillende impulsen gekregen (zie Allison, Goethals & Kramer, 2016b). Vooral het werk van Zimbardo biedt aanknopingspunten voor onderzoek naar politiehelden. Zimbardo gaat ervan uit dat de heldenstatus niet is voorbehouden aan een 'kleine elite' met bijzondere persoonskenmerken. Voor hem geldt als uitgangspunt: *'Everyone has the capability of becoming a hero...'* (Zimbardo, z.j.). Tegelijk bekritiseert hij de neiging het begrip erg breed te trekken. Zimbardo en collega's vatten helden op als personen die bereid zijn ernstige (niet alleen fysieke, maar ook sociale) risico's te nemen voor zichzelf om een ander individu of een collectieve waarde te beschermen of te redden (Franco, Blau & Zimbardo, 2011; Zimbardo, z.j.; Zimbardo, 2011). Onderzoek laat zien dat deze omschrijving overeenkomt met de betekenis die veel mensen in hun dagelijks leven toekennen aan het begrip held (Rankin & Eagly, 2008).

Deze omschrijving lijkt ook van toepassing op politiehelden. Dat is overigens in tegenspraak met de opvatting van Goode (1978) dat politiemensen en brandweerlieden die tijdens hun werk een persoon redden met gevaar voor eigen leven, niet beschouwd kunnen worden als helden. Volgens hem gebeurt dit namelijk niet vrijwillig, maar is dit onderdeel van hun werk. Alleen al het feit dat er vele politiemensen en brandweerlieden zijn met een heldenstatus, geeft de onjuistheid van deze opvatting aan. Deze *duty-bound heroes* (Franco, Blau & Zimbardo, 2011) deden vrijwillig meer dan redelijkerwijs van hen verwacht wordt. Daarom worden zij geëerd als helden (Cavendar & Prior, 2013; Allison, Goethals & Kramer, 2016a).

4. De sociale constructie van de held

Vanuit sociaalwetenschappelijk perspectief is een held een persoon die niet alleen heldhaftig gedrag heeft vertoond, maar die ook als zodanig wordt (h)erkend en gedefinieerd. Daarom is voor Franco, Blau & Zimbardo (2011: 1) heldendom een *'social attribution, never a personal one...'*. Daarmee zijn inhoud en toepassing van het begrip held ook historisch, cultureel en situationeel afhankelijk.

Deze notie speelt ook een belangrijke rol in de al wat oudere analyses van Klapp. De (h)erkenning van helden (*'heroization'*) is volgens hem niet zozeer een 'rationeel proces', als wel een uiting van emoties, symbolen en behoeften om bepaalde normen tot uiting te brengen (Klapp, 1954). Daarmee overstijgt de betekenis van de held die van het betrokken individu. De held is niet los te zien van de legende die om

hem of haar is ontstaan en van de symbolische betekenis van deze heldenstatus (Klapp, 1948: 135). Dit houdt in dat als iemand wordt beschouwd als held, dit mede uitkomst is van een proces van sociale constructie en definiëring (Rankin & Eagly, 2008; Cavendar & Prior, 2013).

Een voorwaarde voor deze sociale constructie is dat deze plaatsvindt in een dramaturgische context. Alleen met de aanwezigheid en geïnformeerdheid van een publiek kan een persoon de status van held krijgen: *'Any means of placing a figure before the public eye will help to make him a hero'* (Klapp, 1948: 139). Hoe heldhaftig het gedrag van een individu ook moge zijn geweest, zonder publiek zal deze niet de erkenning en status krijgen van een 'held'. Dit is één van de drama's waarmee helden te maken kunnen krijgen die vechten aan de zijde van de verliezer. Het publiek heeft in de regel slechts oog voor de helden bij de winnende partij (Franco, Blau & Zimbardo, 2011). Om tot heldenstatus te komen moet er niet alleen een beeld worden gecreëerd van de held, maar moet deze ook worden gepresenteerd aan een publiek. De vergelijking van Goffman (1959) met een optreden op een toneel, waarbij gebruik wordt gemaakt van uiteenlopende presentatiestrategieën, ligt hier voor de hand. Hierbij wordt vooral die informatie verstrekt die het beeld van de held ondersteunt. Dit gebeurt zowel doelgericht, als ongemerkt (*'given'* en *'given off'*) (Goffman, 1959: 14). Informatie die dat beeld kan verstoren, wordt zoveel mogelijk weggelaten. Om het succes van deze presentatie en de daar gecreëerde beelden te realiseren, kan gebruik worden gemaakt van uiteenlopende ceremonieën en rituelen, zoals de uitreiking van een *police hero award*. Er wordt dan een setting gecreëerd met bijpassende rituelen en symbolen waarmee de held min of meer formeel wordt erkend en geëerd, soms zelfs benoemd (*'police hero of the year'*). Daarmee wordt uitdrukking gegeven aan belangrijke maatschappelijke waarden die de held heeft weten te realiseren: *'an expressive (-) reaffirmation of the moral values of the community'* (Goffman, 1959: 45). Overigens maakt de heldenceremonie duidelijk dat het toneel waarop de held wordt gepresenteerd een aanzienlijk complexere structuur kan hebben dan waarover Goffman het in zijn analyse heeft. Normaal gesproken is er één partij (speler of gezelschap) die het toneel beheerst en de voorstelling bepaalt. Hier echter wordt door een derde (bijvoorbeeld de overheid of de korpsleiding) een toneel gecreëerd om de held te tonen en te eren. De achterliggende boodschap is echter dat de partij die deze ceremonie organiseert eigenlijk belangrijker is. Immers, deze beschikt over definitiemacht (Salet, 2015) om iemand tot held te maken en voor het oog van het publiek te eren en staat daarmee eigenlijk een tree hoger.

De held wordt niet alleen verbeeld, maar spreekt ook tot de verbeelding. Daarbij gaat het niet alleen om de spanning en het avontuur

(waarmee de held vaak wordt geassocieerd). De held verwijst ook naar belangrijke normen, waarden en collectieve idealen. In die zin kan de held worden gezien als rolmodel. Bovendien kan de held belangrijke collectieve functies vervullen, onder meer door de groepsolidariteit en bestaande normen te bevestigen: *'Because adulation of heroes is a collective phenomenon (-), they reinforce group solidarity and reaffirm social norms'* (Cavender & Prior, 2013: 478; ook Klapp, 1954: 62). De vergelijking met de analyse die Durkheim (1964) maakte van criminaliteit dringt zich hier op. Net zoals iedere samenleving enige mate van regel-overtreding 'nodig heeft' om de herinnering aan de normen levend te houden, geldt dit ook voor helden. Ook helden en heldenverering kunnen centrale normen en waarden bevestigen in het collectief bewust-zijn.

De presentatie en status van helden zijn in onze samenleving sterk afhankelijk van de massamedia (Cavendar & Prior, 2013). Enerzijds sluiten de massamedia aan bij de bestaande behoefte aan helden en aan informatie daarover. Vanwege de kijkcijfers is het voor hen een aantrekkelijk onderwerp. Anderzijds versterken de media de fascinatie voor helden en spelen zij een hoofdrol in de constructie daarvan. Al eind jaren veertig van de vorige eeuw riep deze constatering de vrees op dat op deze wijze het construeren van helden kunstmatig en onoprecht zou kunnen worden. Zo meende Klapp (1948: 139) dat: *'In the age of mass communication (-) heroes can be more arbitrarily manufactured and widely diffused, once a formula for making heroes is found.'*

In plaats dat het gemediatiseerde beeld de sociale werkelijkheid volgt, kan dit ook andersom gebeuren. Een voorbeeld hiervan is de wijze waarop de politie in Engeland van de jaren vijftig en zestig reageerde op de destijds zeer populaire politiserie PC Dixon of Dock Green. De hoofdrolspeler, Jack Warner, vertolkte zijn rol zo overtuigend dat hij het symbool werd van de typische Engelse bobby, ook binnen de politie zelf. Toen in 1981 Warner overleed, brachten leden van de Londense Metropolitan Police zijn kist naar de laatste rustplaats. Zij brachten hem de eer alsof hij een vooraanstaand lid en held was van hun korps (Sydney-Smith, 2002; McLaughlin, 2007; Terpstra, 2011). Nog sterker kunnen deze patronen optreden met sociale media. Niet alleen heeft daarmee iedereen de mogelijkheid zijn eigen toneel en dus held te creëren, maar bovendien kennen vele van de recente helden hun start in de sociale media en zijn zonder Twitter, Facebook, etc. nauwelijks nog denkbaar.

De mediatisering van helden kan ook andere onbedoelde effecten hebben. Zimbardo (z.j.) gaat ervanuit dat iedereen een held kan worden. Met de mediatisering lijkt dit ideaal werkelijkheid te kunnen worden, overigens op een andere wijze dan hij op het oog had. Om meer-

dere redenen kan de toekenning van een heldenstatus dan zijn Durkheimiaanse functie verliezen. Mede onder invloed van de media lijkt sprake van een inflatie van dit begrip: als iedere topsporter een held is, wordt onduidelijk welke diepliggende maatschappelijke waarden daarmee worden bevestigd. Maar ook het aantal speelt hierbij een rol: als er te veel helden zijn, verliezen zij hun bijzondere betekenis en daarmee de bijdrage die zij kunnen leveren aan het in het collectief bewustzijn houden van de verschillen tussen goed en kwaad.

5. Constructie van Buford Pusser als politieheld

Op welke wijze vinden de sociale constructie en presentatie van de politieheld plaats? Aan de hand van Buford Pusser passeren hier enkele elementen de revue die daarbij een rol spelen. Daarbij is deze analyse vooral gebaseerd op de drie oorspronkelijke speelfilms *Walking Tall* over het leven van Pusser, de uit begin jaren tachtig stammende tv-serie met dezelfde titel, een bezoek aan het museum (in augustus 2016) en op vele YouTube-filmpjes.

Eén van de problemen bij deze analyse is dat deze films en tv-serie weliswaar zijn geïnspireerd op het leven van Pusser, maar dat deze deels daar ook een romantisering van zijn waarbij fictieve elementen zijn toegevoegd. In de latere werken is dit fictieve karakter het sterkst. De hier volgende analyse laat de overduidelijk fictieve elementen buiten beschouwing en concentreert zich op de wijze waarop de niet-fictieve elementen uit het leven en werk van Pusser zijn verbeeld en worden gepresenteerd. Daarbij kan onderscheid worden gemaakt tussen verschillende, onderling vaak samenhangende elementen.

De kern van de wijze waarop Pusser wordt gepresenteerd als held bestaat uit zijn niet-aflatende strijd tegen het kwaad. De beginbeelden van iedere aflevering van de tv-serie *Walking Tall* worden telkens begeleid met de boodschap:

‘Buford, the legendary sheriff of his time, upholds the law, against the criminals who strike the innocent.’

Daarbij wordt een scherpe lijn getrokken tussen de goede en kwade elementen in de lokale samenleving van Zuid Tennessee. Vooral in de films wordt het kwaad gepresenteerd als komend van buitenaf: georganiseerde criminele groepen die hun oorsprong elders hebben. Hun leden komen van ‘over de grens’ uit het diepe zuiden van Alabama en Mississippi en zijn naar hier gekomen om hun illegale stokerijen, clandestiene gokholen en allerlei vormen van vermogenscriminaliteit te realiseren. De tegenstanders van Pusser worden verbeeld als lieden die niet deugen; vaak is bij hun eerste verschijning in de film al te zien dat het

hier om boeven gaat. In de films krijgen deze criminele groepen overigens soms steun uit de schijnbaar legale wereld, ook dan echter van elders, zoals bijvoorbeeld vanuit de regeringsstad Nashville.

In de twee eerste speelfilms wordt benadrukt dat Pusser niet op eigen houtje opereert, maar namens (het goede deel van) de lokale gemeenschap. In de wijze waarop dit verbeeld wordt, komt overigens de verkiezing van Pusser tot sheriff niet voor. In beide films wordt de relatie met de gemeenschap en het werken in opdracht daarvan op een directere en meer persoonlijke manier voorgesteld. Pusser wordt gevraagd op een bijeenkomst van oudere en respectabele (mannelijke) leden van de gemeenschap die ten einde raad zijn met de problemen van criminaliteit, zedeloosheid en illegale activiteiten waardoor hun streek wordt getroffen. Zij smeken Pusser om deze taak op zich te nemen; in een van beide gevallen neemt Pusser de morele opdracht aan met veel aarzeling en pas na overleg met zijn vrouw.

De heldenstatus van Pusser wordt in de films versterkt doordat op allerlei manieren de successen van zijn aanpak en strijd worden getoond. Het lukt hem vele illegale stokerijen op te doeken, gokholen te sluiten en de boeven te vangen. Regelmatig komen in de films burgers voor die Pusser hiervoor dankbaar zijn.

Vooraf in de films komt uitgebreid aan bod dat Pusser in zijn strijd tegen het kwaad gebruik maakt van een harde aanpak. Hoewel de legende wil dat Pusser in de beginjaren principieel geen gebruik wilde maken van vuurwapens,⁵ tonen de speelfilms en tv-serie een wat ander beeld. Toch neemt ook hier het gebruik van de al eerder genoemde honkbalknuppel als middel in de strijd tegen het kwaad een voorname plaats in. Op deze wijze wordt de enorme fysieke kracht van de held zichtbaar. Hij gaat er niet alleen de boeven mee te lijf, maar maakt met dit instrument ook een einde aan de inboedel van gokholen, van motels waar onschuldige toeristen worden opgelicht of aan de opbrengst en apparatuur van illegale whiskystokerijen die hij op deze wijze ontmantelt. Tegelijk is het gebruik van de knuppel een uiting van *fair play*: hij gaat de boeven liever te lijf met *bare hands*. Door de wijze waarop Pusser in de films gebruik maakt van de knuppel, de goktenten kort en klein slaat, wordt ook duidelijk hoe diep de persoonlijke woede is bij de held over het onrecht dat hij bestrijdt.

Op allerlei manieren blijkt dat Pusser weinig op heeft met formele regels of wetgeving. Net gekozen als sheriff, ergert hij zich mateloos aan de rechter die net gevangenen boeven weer laat lopen. Hij verdiept zich uiteindelijk noodgedwongen (overigens slechts één nacht) in het wetboek van strafrecht. Dit gebeurt met tegenzin en wordt voornamelijk

---

5 Volgens de website van het Buford Pusser Museum zou deze legende overigens overdreven zijn; zie <http://www.bufordpussermuseum.com>, geraadpleegd 3 december 2016.

ingegeven om zo beter de hindernis van het strafrecht te kunnen omzeilen. Hoewel hij in de films regelmatig wordt omschreven als *Law Man*, is zijn optreden vooral persoonlijk gemotiveerd en komt vaak dicht in de buurt van collectieve eigenrichting onder leiding van de sheriff. Na de begrafenis van zijn vrouw (ook in de film omgekomen na een aanslag, de daders blijven onbekend) rijdt Pusser met een politieauto dwars door de voordeur een gokhol binnen waar hij de aanslagplegers vermoedt. Daarbij overlijden twee van de daar aanwezige 'boeven'. Daarna komen bewoners uit de streek hem helpen de inboedel in de fik te steken. Dit ongereguleerde, mede door wraak ingegeven optreden lijkt de uitstraling van de held slechts te vergroten. Hij moet niet alleen het kwaad bestrijden, maar ook onmogelijke regels en naïeve rechters. Bovendien blijkt op deze wijze telkens weer hoezeer de held wordt voortgedreven door diepe verontwaardiging en morele betrokkenheid.

Volgens de eerder vermelde omschrijving van Zimbardo zijn helden personen die niet alleen strijden voor de bescherming van anderen of van collectieve waarden, maar ook de bereidheid tonen daarbij grote risico's te nemen. In deze zelfde lijn kent ook de presentatie van Pusser als held vooral in de films een tweede centraal element. Zijn zware strijd gaat gepaard met vele risico's en persoonlijk lijden. Niet alleen moet hij voortdurend strijd voeren waarbij hij ook zelf slachtoffer wordt, zijn lijdensweg bestaat uit een aaneenschakeling van persoonlijke verliezen en drama's. Zijn vrouw komt om bij een aanslag (verfilmd in *Walking Tall*, 1973), evenals zijn beste collega. Zijn hond wordt doodgeschoten bij een beschieting van zijn woning door vermoedelijk leden van een criminele bende. Vanwege de bedreigingen en risico's leven ook zijn kinderen in voortdurende angst.

Deze twee centrale elementen van de strijd tegen het kwaad en het lijden door de held worden in de films en tv-serie versterkt doordat daar scherp contrasterende beelden van de held naast worden gezet. Een belangrijk deel van de films en tv-series is gewijd aan Pusser als *family man*. Hij is niet alleen een trouwe echtgenoot en vader, maar ook een zoon die zorgt voor zijn bejaarde vader en moeder. Deels biedt deze presentatie de modale kijker meer mogelijkheden tot identificatie met de held: hij blijkt immers in zijn hart een 'gewone man'.⁶ Bovendien wordt zo het gedrag van de sheriff nog heldhafter. Daarnaast worden andere helden die mogelijk een concurrentie zouden kunnen vormen voor de heldenstatus van Pusser zo minimaal mogelijk voorgesteld. Zo komt zijn beste collega om bij een ongeluk omdat de auto die hij heeft geleend van Pusser is gesaboteerd. Aan zijn overlijden wordt tamelijk weinig aandacht besteed. Hem valt zeker geen heldenstatus ten deel.

---

6 Zie ook de opmerkingen van Klapp (1954) over de 'supernormale deviant'.

Blijkbaar verdraagt de presentatie van Pusser als held niet nog een tweede held in het script.

De heldenstatus van Buford Pusser gaat in de V.S. nog steeds door. Er verschijnen nog steeds nieuwe films en documentaires over hem, sommige tamelijk professioneel, andere duidelijk gemaakt door enthousiaste amateurs. Toch klinkt hier en daar, soms onder de oppervlakte van de massale heldenverering, ook kritisch tegengeluid. Dat wordt al direct duidelijk uit de vele commentaren die de filmpjes over Pusser op YouTube oproepen. Naast vele van bewondering getuigende verklaringen zijn er regelmatig kritische opmerkingen. De klacht daarbij is onder meer dat Pusser zich vaak ook niet aan de wet hield en onnodig geweld gebruikte.

Ook in de liedjes over Buford Pusser wordt niet alleen de heldenstatus bezongen. Het tegengeluid is hier onder meer te vinden in liedjes van de alternatieve Southern Rock/Country band The Drive-by Truckers. Op hun CD *The Dirty South* uit 2004 staan drie liedjes die proberen de Buford Pusser mythe door te prikken. In een van deze liedjes, *The Buford Stick* geheten, wordt Pusser voorgesteld als iemand die door Hollywood weliswaar groot is gemaakt, maar in feite niet erg verschildt van zijn voorgangers. Het lied kent een cynisch slot. Nu Buford dood is, hoeft niemand meer voor hem gewaarschuwd te worden:

'The Lord works in mysterious ways.
They'll probably make another movie, glorifying what he done.
But I'll never have to hear them say (2x),
watch for Buford.'⁷

6. De wankel constructie van de (politie)held

Bijna 70 jaar geleden richtte Klapp (1948) zich in zijn analyse van het verschijnsel helden niet alleen op de vraag hoe helden ontstaan, maar ook hoe zij hun status weer kunnen verliezen. Veel verder dan dat een held bij nader inzien een verrader, zwakkeling of dwaas kan blijken te zijn, kwam hij helaas nog niet. Uitgaande van het geschetste dramaturgische perspectief kan onderscheid worden gemaakt tussen drie mogelijke patronen die kunnen maken dat de status van de (politie)held wankel is en waarom hij of zij zijn status verliest.

Ten eerste, over wie of wat een held is, kunnen de meningen verschillen. Wat voor de één een held is, kan voor een ander een schurk of terrorist zijn (Franco, Blau & Zimbardo, 2011). Omdat wat als held wordt gezien nauw verbonden is met emoties en fundamentele waar-

---

7 Met dank aan Bas van Stokkom die mij hierop attendeerde.

den, kunnen verschillen van opvatting hierover tot ingrijpende en langdurige conflicten leiden. Een voorbeeld hiervan is de situatie direct na de bevrijding in 1945 in veel Nederlandse politiekorpsen. Een klein deel van de Nederlandse politiemensen had met gevaar voor eigen leven geweigerd in opdracht van de Duitse bezetter Joden op te halen om hen op transport te zetten naar de concentratiekampen. Na hun weigering waren zij (en hun familieleden) gedwongen onder te duiken en waren zij vaak in het verzet beland. Dat zij nu als helden worden beschouwd, hielp hen echter niet direct na de bevrijding. In de periode na de oorlog wilde een belangrijk deel van hen terugkeren in hun oude werk. Door collega's die op hun post waren gebleven en bijvoorbeeld wel Joden hadden opgehaald, werden zij in de regel niet welkom geheten. Niet alleen werden zij door hen niet als helden beschouwd, maar vaak eerder als mensen die de gemakkelijkste weg hadden gekozen door onder te duiken. Vanwege de ondervonden tegenwerking besloot een deel van deze verzetshelden de politie te verlaten. In andere gevallen bleef de sfeer binnen het korps soms nog twee decennia lang bedorven door deze controverse (Vernooij, 1985; Von Benda Beckmann, 2013).

Een tweede complex van factoren waardoor een held van zijn voetstuk kan vallen, kan worden duidelijk gemaakt aan de hand van het dramaturgisch perspectief. In de meeste gevallen ontstaat deze val omdat blijkt dat de wijze waarop de held is verbeeld en gepresenteerd niet overeenkomt met de 'werkelijkheid'. In de terminologie van Goffman (1959: 23-25) zijn er '*disruptive events*' opgetreden die door de held niet meer waren te redden met behulp van '*defensive practices*'. De kleinste misstap of per ongeluk afgegeven informatie kan het zorgvuldig opgebouwde, maar altijd wankel beeld van de held doen wankelen: '*... the impression of reality fostered by a performance is a delicate, fragile thing that can be shattered by very minor mishaps*' (Goffman, 1959: 63).

Dit kan op verschillende manieren plaatsvinden. In veel gevallen zal de held in de problemen komen omdat het publiek onbedoeld zicht krijgt op de *back stage* en daarmee op het 'ware karakter' van de 'held' of op geheimen die daar liggen (Goffman, 1959: 141-144). Zo kan achteraf blijken dat iemand die voor held werd aangezien, eigenlijk altijd al een schurk of lafaard was (Klapp, 1948). Door zicht te krijgen op de *back stage* kan het publiek gaan beseffen op welke wijze de betreffende persoon probeert zichzelf te presenteren als 'held'. Dat kan het publiek doen twijfelen aan de integriteit en eerlijkheid van deze persoon, hetgeen het geloof in de held in de regel geen goed doet (Goffman, 1959: 72-73). Aan iets dergelijks refereren de Drive-by Truckers in

hun liedje *The Buford Stick*. De al te nadrukkelijke pogingen van Hollywoodproducenten om Pusser als held te presenteren, doen afbreuk aan zijn geloofwaardigheid als held.

Een voorbeeld hiervan is als er sprake is van een *fabricated hero*, zoals het in navolging van Goffmans (1974) frame analyse genoemd kan worden. Bij een 'fabricage' wordt de werkelijke ('oorspronkelijke') betekenis van een verschijnsel vervangen door een andere, waarbij de oorspronkelijke betekenis in 'diskrediet' wordt gebracht. Dit kan om uiteenlopende redenen gebeuren, bijvoorbeeld een leugentje om bestwil. Ook de lafaard kan achteraf proberen zichzelf van het label held te voorzien, zoals tot hun verbijstering politiemensen die in de oorlog geweigerd hadden Joden op te halen, moesten constateren toen zij hun oude collega's na mei 1945 weer tegenkwamen die de hele oorlog op hun post waren gebleven.

Deze fabricage kan ook gebaseerd zijn op een doelgerichte PR-strategie van de politie. In dat geval worden fouten voor het publiek verdoezeld en wordt geprobeerd het optreden van de politie juist voor te stellen als heldhaftig. Een voorbeeld hiervan is de zaak Ian Tomlinson in Engeland (zie uitvoeriger Greer en McLaughlin, 2011).

In april 2009 vond in Londen de G-20 top plaats. Politie en media verwachtten al van tevoren dat er veel protesten zouden komen tegen deze top waarbij actievoerders mogelijk geweld zouden kunnen gebruiken. Tijdens de protesten tegen de top overlijdt een man genaamd Ian Tomlinson. In eerste instantie wordt zijn overlijden door de politie voorgesteld als gevolg van een hartaanval die plaatsvond geheel los van het politieoptreden. Wel werd in de eerste reacties door de politie benadrukt dat de politie in het tumult en de hectiek van dat moment heldhaftig had opgetreden door de man direct eerste hulp te bieden en door een ambulance te roepen en te helpen door de drukke massa heen om zo snel mogelijk bij een ziekenhuis te komen. De media nemen in eerste instantie deze door de politie gepresenteerde lezing over. Dan duiken op internet foto's en video-opnamen op die erop duiden dat de man om een heel andere reden is overleden. Op de opnamen (bevestigd door andere informatie die inmiddels beschikbaar is) is te zien dat de man na zijn werk lopend op weg is naar zijn woning. Hij wordt door een politieblokkade teruggestuurd en loopt weg met zijn handen in zijn zakken. Vervolgens wordt hij opeens zonder duidelijke aanleiding door politiemensen met een lange lat van achteren neergeslagen. De man lijkt in eerste instantie geholpen door omstanders weer op te staan en door te lopen, maar blijkt even later op straat te overlijden. Vanaf het moment dat op internet het aantal opnamen van het incident vermenigvuldigt, slaat de stemming in de media om. De gang van zaken wordt niet meer geïnterpreteerd vanuit het frame

van 'protester violence', maar als 'police violence'.⁸ Deze herinterpretatie wordt definitief als de autopsie uitwijst dat de man niet is overleden aan een hartaanval (zoals de politie beweerde), maar door slagen op zijn hoofd. De lof voor het heldhaftig politieoptreden wordt vervangen door kritiek op het politiegeweld en de pogingen van de politie tot een *cover up*.

Tot slot, net zoals bij toekenning van een negatief etiket als schurk, boef of gek een *self-fulfilling prophecy* kan optreden bij de geëtiketteerde (Goffman, 1961 en 1963; Lemert, 1967), geldt dit ook bij toekenning van het label held. Met andere woorden, de persoon die publiekelijk gedefinieerd en geëerd wordt als held, heeft de kans op den duur zelf in zijn etiket te gaan geloven. Dat is echter niet zonder risico's, zeker niet bij een politieheld. Juist van politiemensen wordt gevraagd geen onnodige risico's te nemen en vooral ook te denken aan hun eigen veiligheid en die van hun collega's. Het grootste risico voor een politieheld zou daarom kunnen zijn dat deze gaat denken dat die risico's voor hem niet gelden of dat de regels waaraan de politie zich moet houden niet van toepassing zijn voor politiehelden (een suggestie die uitgaat van de films over Sheriff Pusser).

7. Politiehelden in Nederland?

Heldenverering is in de V.S. een wijdverspreide praktijk, zeker met betrekking tot de politie.⁹ Het contrast met Nederland is opvallend. Een eerste indicatie van dit verschil is dat tegenover de miljoenen hits die de zoektermen 'police heroes' op Google opleveren, de Nederlandstalige term politiehelden (al dan niet aan elkaar geschreven) weinig oplevert. Voor zover er hits zijn, hebben deze bovendien vaak betrekking op België en op de politie in het Limburgse dorp Helden.

De wijze waarop de Nederlandse politie omgaat met collega's die zijn omgekomen tijdens hun dienst, wordt onder meer zichtbaar bij de Nederlandse Tuin van Bezinning en de daar gehanteerde rituelen, symboliek en taal. Dit naast de School voor Politie Leiderschap in Warnsveld gelegen monument dient ter herdenking van politiemensen die tijdens hun werk zijn omgekomen door ongeval of geweld. Bij dit monument, in het voorlichtingsmateriaal daarover en in de herdenkingstoespraken

---

8 Zie voor video-opnames op YouTube onder meer: <http://www.youtube.com/watch?v=HECMVdl-9SQ>, en <http://www.youtube.com/watch?v=d9ubzJqUCf4>, geraadpleegd 6 augustus 2013.

9 Overigens beperkt de uitgebreide heldenverering zich in de V.S. niet tot de politie. Onder meer ook in sectoren als het leger, de brandweer, scholen en ziekenhuizen bestaat hier uitgebreide en geïnstitutionaliseerde aandacht voor.

die hier elk jaar worden gehouden,¹⁰ worden termen als helden of politiehelden helemaal niet gebruikt. Dat is des te opmerkelijker omdat in de herdenkingsreden vaak wel wordt gewezen op de twee kernelementen van helden (afgaande op de genoemde definitie van Zimbardo). Er wordt bijvoorbeeld gesproken van 'een offer' dat door de overleden politiemensen is gebracht voor de 'de publieke zaak'. Ook de jaarlijks herdenking is sober en doet niet denken aan een heldence-remonie. Van symbolen als een *hero award* (zoals in de V.S.) is hier geen sprake. De term held lijkt zelfs geheel te worden vermeden.

De hoofdfunctie van de Tuin van Bezinning ligt dan ook niet zozeer in heldenverering. Dat blijkt ook al uit de sobere inrichting van het monument. De Tuin van Bezinning en de daar plaatsvindende jaarlijkse herdenking dient (zoals het in een van de toespraken bij de herdenking wordt genoemd) voor '*...bezinning en reflectie op de fundamentele waarden van de politieprofessie en het besef welke vergaande consequenties het politievak kan hebben*'. De boodschap die uitgaat van het monument is dat de politie haar omgekomen collega's niet wil vergeten en het besef levend wil houden waarom zij zijn omgekomen. De omgekomen politiemensen worden niet gepresenteerd als 'helden' die op een voetstuk worden gezet, maar als vrienden en collega's. Niet zozeer de heldhaftige taal van helden, maar het verdriet om het verlies van een dierbare die zijn plicht deed, is de toon:

'Stuk voor stuk medemensen die ons ontvielen vanwege hun toewijding aan de samenleving. Ten gevolge van bruto geweld of een tragisch ongeval. In the line of duty. Door wat zij als hun plicht beschouwden.'¹¹

8. Slot

Eerder is in deze bijdrage de veronderstelling uitgesproken dat de betekenis en symboliek van politiehelden in het verlengde liggen van kernelementen uit de politiecultuur. Deze elementen komen niet alleen voor in de politiecultuur in de V.S., maar ook in de Nederlandse politiecultuur (Terpstra & Schaap, 2013). Des te opmerkelijker is het verschil tussen de wijze waarop in de V.S. (binnen en buiten de politieorganisatie) rond politiehelden legenden, ceremonieën en een cultus zijn ontstaan en hoe in Nederland omgekomen politiecollega's worden herdacht. Dit lijkt te verwijzen naar fundamentele culturele verschillen tussen beide landen in politiecultuur. Op basis van deze eerste analyse van politiehelden is niet te bepalen welke factoren en omstandigheden hierbij

---

10 Zie verschillende documenten op <https://www.politie.nl/themas/tuin-van-bezinning.html>, geraadpleegd 16 december 2016.

11 Toespraak korpschef Akerboom in de Tuin van Bezinning, d.d. 9 juni 2016; zie <https://www.politie.nl/themas/tuin-van-bezinning.html>, geraadpleegd 16 december 2016.

een rol spelen. Is de Nederlandse cultuur op dit punt nog steeds sterk doordrongen van een traditionele soberheid, ook in omgang met overledenen? Verdraagt de gedachte van helden zich in dit land niet met egalitaire idealen en normen ('doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg')? Ook al kunnen deze vragen hier niet worden beantwoord, deze bijdrage maakt wel duidelijk dat de thematiek van helden en heldenverering nieuwe aanknopingspunten kan bieden voor onderzoek naar de diepere lagen van politiecultuur en politieverbeelding, ook in vergelijkende zin.

Literatuur

- Allison S.T., G.R. Goethals, & R.M. Kramer (eds.) (2016a) *Handbook of Heroism and Heroic Leadership*, New York City: Routledge.
- Allison S.T., G.R. Goethals, & R.M. Kramer (2016b) 'Setting the Scene: The rise and coalescence of Heroism Science', in: S.T. Allison, G.R. Goethals & R.M. Kramer (eds.), *Handbook of Heroism and Heroic Leadership*, New York City: Routledge, pp. 1-15.
- Benda-Beckmann, B. von (2013) *De Velser Affaire. Een omstreden oorlogsgeschiedenis*, Amsterdam: Boom.
- Cavendar, G. & S. Prior (2013) 'Constructing the Military Hero', *Journal of Criminology and Sociology*, 2, 469-480.
- Franco, Z.E., K. Blau, & P.G. Zimbardo (2011) 'Heroism: a conceptual analysis and differentiation between heroic action and altruism', *Review of General Psychology*, 15, 99-113.
- Greer, C. & E. McLaughlin (2010) 'We predict a riot? Public order policing, new media environments and the rise of the citizen journalist', *British Journal of Criminology*, 50, 1041-1059.
- Goffman, E. (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*, Harmondsworth: Penguin Books.
- Goffman, E. (1961) *Asylum. Essays on the social situation of mental patients and other inmates*, Harmondsworth: Penguin Books.
- Goffman, E. (1963) *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*, Harmondsworth: Penguin Books.
- Goffman, E. (1974) *Frame Analysis. An essay on the organization of experience*, Harmondsworth: Penguin.
- Goode, W.J. (1978) *The Celebration of Heroes. Prestige as a social control system*, Berkeley: University of California Press.
- Klapp, O.E. (1948) 'The creation of popular heroes', *American Journal of Sociology*, 54, 135-141.
- Klapp, O.E. (1954) 'Heroes, villains and fools as agents of social control', *American Sociological Review*, 19/1, 56-62.
- Lemert, E.M. (1967) *Human Deviance, Social Problems and Social Control*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Manning, P.K. (1977) *Police Work: the social organization of policing*, Cambridge (Mass.): MIT Press.
- McLaughlin, E. (2007) *The New Policing*, London: Sage.
- Rankin, L.E., & A.H. Eagly (2008) 'Is his heroism hailed and hers ridden? Women, men, and the social construction of heroism', *Psychology of Women Quarterly*, 32, 414-422.
- Reiner, R. (2010) *The Politics of the Police*, (4th ed.), Oxford: Oxford University Press.
- Salet, R. (2015) *Opsporing, tegenspraak en veranderende frames. Een onderzoek naar tegenspraak in grootschalige rechercheonderzoeken*, Den Haag: Boom Lemma.

- Sparks, R. (1996) 'Masculinity and heroism in the Hollywood "Blockbuster"', *British Journal of Criminology*, 36, 348-360.
- Sydney-Smith, S. (2002) *Beyond Dixon of Dock Green. Early British Police Series*, London: I.B. Tauris Publishers.
- Terpstra, J. (2011) 'Wat zijn belangrijke ontwikkelingen in beelden en praktijken van het politiewerk?', in: M. Hertogh & H. Weyers (red.), *Recht van Onderop. Antwoorden uit de rechtssociologie*, Nijmegen: Ars Aequi Libri, pp. 133-150.
- Terpstra, J. & D. Schaap (2013) 'Police culture, stress conditions and working styles', *European Journal of Criminology*, 10, 59-73.
- Vernooij, A. (1985) *Grenzen aan Gehoorzaamheid. Houding en gedrag van de Utrechtse politie tijdens de Duitse besetting*, Utrecht: Trezor.
- Whitlock, C. (2004) *Police Heroes. True stories of courage about America's brave men, women, and K-9 officers*, New York: St. Martin's Press.
- Zimbardo, P. (2011) 'Why the World needs Heroes', *Europe's Journal of Psychology*, 7, 402-407.
- Zimbardo, P. (z.j.) *Heroic Imagination Project, Understanding Heroism*, retrieved from http://b3cdn.net/raproject/ed834126c9c0786b1e_93m6i2aqj.pdf, December 2016.